rodinná slavnost
thomas vinterberg, mogens rukov
dpb
DIVADLO
PETRA
BEZRUČE

autoři **Thomas Vinterberg**, **Mogens Rukov** / autor 1. scénické úpravy **Bo Hr. Hansen** /

režie **Martin Františák** / překlad **František Fröhlich** /

dramaturgie **Petr Maška** / scéna **Jan Štěpánek** / kostýmy **Marek Cpin** /

hudební design **Norbert Lichý** / pohybová spolupráce **Josef Kotěšovský**

Helge, otec **Norbert Lichý** / Christian, jeho syn **Lukáš Melník** /

Elsa, Helgeho žena **Kateřina Krejčí** / Michael, syn **Dušan Urban** /

Mette, Michaelova žena **Sylvie Krupanská** / Helena, Helgeho dcera **Tereza Vilišová** /

Lars, majordomus a číšník **Jan Vlas** / Kim, kuchař **Přemysl Bureš** /

Helmut, obřadník **Tomáš Dastlík** / Pia, služebná **Markéta Haroková** /

Michell, panská **Marcela Čapková** / Dědeček **Jiří Volkmer** j.h. /

Gbatokai, Helenin přítel **Jiří Tomášek** j.h. / Strýček Leif **Michal Weber** /

Muži v žaketu **Filip Kapusta**, **Petr Lacina**

premiéra **21. ledna 2011** v Divadle Petra Bezruče

Thomas Vinterberg

Thomas Vinterberg (ročník 1969) je dánský filmový a divadelní režisér. V druhé polovině 90. let platil za mimořádný talent evropské kinematografie. Tento svůj symbolický kapitál později prohospodařil režijemi několika velkorysých hollywoodských projektů (mezi jinými autorským sci-fi filmem *It's All About Love*). V roce 1995 spoluvytvořil a načas převedl ve vlastní tvorbu slavný umělecký manifest Dogma 95. Film *Rodinná oslava* (1998) nese označení Dogma#1 a v souladu s kolektivistickým pojetím filmové tvorby, tak jak ji Dogma 95 deklarovalo, nebyl Vinterberg původně uváděn ani jako režisér, ani jako scénárista tohoto snímku. Úspěch filmu (získal mimo jiné hlavní cenu poroty v Cannes 1998) strhl pozornost odborné veřejnosti ke skupině mladých filmových tvůrců a jejich (do té doby poněkud vysmívanému) uměleckému programu. Přestože oba tvůrci (tj. Thomas Vinterberg a Lars von Trier) uměleckého názoru Dogma 95 tuto poetiku již opustili, sešli se v roce 2005 při práci na snímku *Dear Wendy*. Zatím posledním Vinterbergovým režijním počinem (tentokrát adaptací literární předlohy) je film *Submarino*.

Dramatizace *Rodinné oslavy (autor scénické verze Bo hr. Hansen)* se dočkala mnohých jevištních realizací v divadlech po celé Evropě. V české premiéře hru uvedlo brněnské studio Marta (rež. Petr Štindl, 1995). Thomas Vinterberg pro vídeňský Burghtheater napsal a zrežíroval pokračování *Rodinné slavnosti* nazvané *Pohřeb* (2010).

Vytrženo z dánského slabikáře

A Alkohol

Pije jako Dán, tak zní české, doposud používané přirovnání. Stejný slovní obrat platí i ve švédštině. Naopak Dánové pro nemírné požívání alkoholu vynašli výraz „pije jako Švéd“.

B Bláznovství

Hamlete, shoď tu čerň a vlídně hleď,
co přítel, na Dánsko a jeho krále!
Skrz přivřená ta víčka přestaň už
stín otcův bez ustání hledat v prachu!
Už je to tak, že lidé umírají
a žitím na věčnost se ubírají.

(W. Shakespeare: Hamlet kralevic dánský, překlad E. A. Saudek)

C Cit

Z různých mezinárodních srovnání Dánsko opakovaně vychází jako země nezvykle ohleduplná k potřebám svých obyvatel. Sami Dánové se považují za nejšťastnější z evropských národů.

D Drama

Hned v několika ohledech je drama *Rodinná oslava* pevně vsazeno do širšího kulturního rámce skandinávské literatury. Formálně se jedná o komentář analytického dramatu ibsenovského typu. Nadto nesčetnými aluzemi odkazuje k příběhu dánského prince Hamleta; tuto látku však autor podrobil intelektualizaci založené na důsledné psychologické analýze patologie hlavních postav.

E Ekologie

Od konce 80. let začalo Dánsko platit za jednu z nejekologičtějších zemí Evropy. V roce 2009 se v Kodani konala mezinárodní klimatická konference, jež podle mnohých komentátorů skončila naprostým neúspěchem a jejíž výsledky — byly-li jaké — vyznívají doztracena.

F Film/Dogma 95

U příležitosti pařížské konference, oslavující sté výročí filmu, v roce 1995 rozdával Lars von Trier tvůrčí manifest nazvaný Dogma 95; spolu s ním byl pod dokumentem podepsaný i Thomas Vinterberg. Dogma 95 vzniklo jako hnutí mladých filmových tvůrců oponující metodám velkých produkčních studií a usilující o restauraci filmu jako umění kolektivního a emociálně autentického. Sotva dvouhodinový snímek *Rodinná oslava* (1988) byl prvním z těch několika málo filmů, jež dostály tvůrčím požadavkům vysloveným v Dogma 95. Ve své další tvorbě se jich oba signatáři vzdali.

Slib cudnosti

Slibuji, že se podvolím následujícímu souboru pravidel, která vypracoval a stvrdil kolektiv Dogma 95:

1. Natáčet se musí na lokaci. Na místo se nesmějí přivážet rekvizity a scénografie. (Pokud je pro příběh nutná nějaká určitá rekvizita, musí se jako lokace zvolit místo, kde se tato rekvizita vyskytuje.)
2. Zvuk nesmí nikdy vznikat odděleně od obrazu a naopak. (Hudba se tedy nesmí používat, pokud se nevyskytuje na místě natáčení.)
3. Kamera se musí nosit v ruce. Veškerý pohyb nebo stav klidu, jichž lze dosáhnout rukou, jsou dovolené. (Film se nesmí odehrávat tam, kde stojí kamera, nýbrž se musí natáčet tam, kde se odehrává film.)
4. Film musí být barevný. Osvětlení se neakceptuje. (Pokud je málo světla na expozici, musí se scéna vypustit nebo se smí na kameru připevnit lampa.)
5. Práce s optikou stejně tak jako používání filtrů jsou zakázané.
6. Film nesmí používat povrchní akci. (Vraždy, zbraně atd. se nesmí ve filmu objevit)
7. Časové a geografické odcizení je zakázané. (To znamená, že film se odehrává teď a tady.)
8. Žánrový film s neakceptuje.
9. Formát filmu musí být Academy 35 mm.
10. Režisér nesmí být uvedený v titulcích.

G Grónsko

Grónsko se v roce 1953 stalo dánským amtem (krajem). Životní podmínky byly tehdy v Grónsku ve všech měřitelných ohledech horší než na zbytku dánského území. Původní obyvatelstvo bylo vystavováno mnohdy násilné integrační politice. Teprve v roce 1979 získalo Grónsko faktickou samosprávu. Kulturní konflikt mezi Dánskem a Grónskem poskytl látku nejznámějšímu románu spisovatele Petera Høega *Cit slečny Smilly pro sníh*.

H Hamlet

Hamlet je zcela jistě dánskou, pokud ne přímo světově nejznámější dramatickou postavou. Příběh dánského prince má svou literární historii ještě před Shakespearovým zpracováním (1599); další století ji dále rozšiřovaly a obohacovaly o množství dramatických (T. Stoppard: *Rosencrantz a Guildenstern jsou mrtví*, H. Müller: *Hamlet — stroj*, I. Vyskočil: *Haprdáns*) i prozaických komentářů (P. O. Enquist: *Návštěva osobního lékaře*, John Updike — *Gertruda a Claudius*).

CH Chlad

I Iniciace — uvedení jedince do nového společenství (imatrikulace, vojenská přísaha atd.) či životního stavu (křest, obřízka, svatba atd.) Iniciaci provází přechodový rituál legitimovaný svou odvěkostí a všeobecnou závazností určitého jednání.

J ...

K Kodaň — hlavní a největší město Dánska. V roce 1801 svedl v kodaňském přístavu vítěznou bitvu Horatio Nelson, o dvanáct let později, v roce, kdy zkrachovala národní mincovna, se v Kodani narodil Søren Kierkegaard.

L Láska *(pedofilní)*

Po probuzení pohlavní touhy v dospívání se naše štěstí ocitá mimo nás a jeho uspokojení závisí na uplatňování svobody toho druhého. Sexuální přitažlivost nás naplňuje opojnou rozkoší, ale také obavami ze zodpovědnosti. Úzkost je rozpolcené váhání mezi fascinací a strachem.
(Søren Kierkegaard)

Pedofilie je erotické zaměření na objekty v prepubertálním věku, na chlapce a dívky bez znaků dospívání (např. pubického ochlupení) ve věku 5 až 12 let. Pedofilie je spojena s extrémním společenským zavržením, a to i v rámci vězeňské kultury, v níž je pedofilním delikventům přisouzen nejnižší sociální status.

M Myslitel

Myslitel Søren Kierkegaard si coby žák chlapeckého gymnázia vysloužil mezi svými vrstevníky přezdívku „Vidlička“.

N Nemoc

O Oslava

V Rodinné slavnosti platí oslava za rituální prostor a čas, zároveň se dramaticky prosazuje jako dynamizující síla namířená proti volnímu jednání postav.

P Perverze

Q ...

R Rasismus

Černý sněhulák

Hleď, kdo se nám to tady koulí!
Sněhulák, a vypasený do tří koulí
Fešák, svému druhu ve všem věrný
až na jedno, že je černočerný

Ref: Usměv mu zamrz
A teď taje, taje, taje

Přišla naň obleva, na váze tratí
v loužičce stojí, naďál si do gatí
Děravý kastrol, noří se do čela,
neklesej na mysli, zpívej si zvesela

Ref: Usměv mu zamrz
A teď taje, taje, taje

Černý sněhulák, hledí do oblak
čeká na sníh,ten si počká
štítí se ho každá vločka.

Sněhuláku, nebuď kách,
to klima je tvůj vrah.

Ref: Úsměv mu zamrz
A teď taje, taje, taje

Je to zkrátka tak
z deště pod okap
Uprostřed cesty,
co to za neštěstí,
hromádka sajrajtu,
a já vám do ní šláp
Ťapi, ťapi, ťap

Ref: Úsměv mu zamrz
A teď taje, taje, taje

(Z tvorby začínající dánské ultrapravicové kapely)

S Sebevražda

Sebevražda byla podle církevního práva pokládána za těžký hřích. Zabít se bylo horší než zabít někoho jiného, protože sebevrah se narozdíl od vraha nemohl kát. Ofeliin pohřeb probíhá v noci a bez obřadů a od běžného pohřbu sebevražedkyně se liší pouze v tom, že jí nebyl odepřen hřbitov, kvítí, průvod, modlitby a hrana. Přísná nařízení o pohřbech sebevrahů se týkala jen těch, kdo si vzali život při zdravém rozumu, nikoli však šílenců, kteří nevěděli, co činí.
(Martin Hilský: Shakespeare a jeviště svět)

Š Šílenství

Rozlišují se tři druhy truchlících: jedni se dokáží před žalem uchránit, druzí ho dokáží ukrýt před ostatními a trpí ve skrytu duše, a ti poslední ho dávají najevo bez zábran; právě je společnost nemilosrdně vyobcuje jako šílence.
(Philippe Ari s — Dějiny smrti)

Dívky své sexuální zneužívání spíše internalizují, to znamená vkládají do svého nitra, uzavírají je, výsledkem může být řada duševních onemocnění a poruch. Chlapci své sexuální zneužívání spíše externalizují, projeví se nějakým způsobem v jejich chování.

T Tycho de Brahe

Tento astronom dánského původu nestřídmě popil a pojedl na oslavě pořádané šlechticem Petrem Vokem z Rožmberka. Po návratu z veselice slavného astronoma postihl akutní záchvat urémie a selhání ledvin, na následky čehož zemřel 24. 10. 1601.

U Utonutí

V Voda

X Samá voda

Y Samá voda

Z Samá voda

Moderní Dán

Moderní Dán je státně dotované, mediálně zpracované, reklamou zmanipulované počítačové číslo s digitálními číslicemi za ušima. Viking přetavený k nepoznání. Rozmazlená bytost, která se dožaduje pomoci a podpory, a když není po jejím, začne kvičet. Jako ustrašené, bezmocné, závislé a náruživé děcko visí úporně na ledově chladném prsu institucí. Aby mohl odškodné lépe sát, vyvinul se u něho mezitím obrovský spotřebitelský a nenasytný orgán jako jakýsi druh umělé berly, protézy, ze které technologie vytvořila zcela nepostradatelnou součást organismu s moderním designem. Moderní Dán je fenomén, který žije ve věčné bázni a chvění před veškerým světem, uchopitelným i neuchopitelným. Bojí se, že mu za výpadek elektřiny, krádež, bankrot, jeho stáří a smrt vezmou dudlík, že přijde o majetek, úroky, práci nebo podporu, že dostane další daňovou facku, že ho všichni opustí, že mu zvednou nájem nebo zálohu na pojištění, že nevyhraje v loterii, že nebude vůbec k ničemu. Všeobecně vzato je zkrátka dospělý Dán lidská bytost, která ve své bezmezné nejistotě a pochybnostech o všech a všem zoufale lpí na tom jediném, co je v životě neohrozitelné a má moc, na tom naprosto jediném, co ještě vypadá celistvě a neotřesitelně — na dánském demokratickém státu, na denní spotřebě a systémem naordinované mediální dávce.
(Per Šmidl — Oběť blahobytu, esej o jedinci a státu dánském)

Máme něco pravidel...

* Před jídlem třeba ruce pečlivě si umýti a ke stolu přistupujeme ne-li v úboru předepsaném, tedy aspoň v šatě pokud možno čistém, převlékajíce kabát od práce umazaný nebo zaprášený, k čemuž sotva můžeme nutit našeho dělníka při práci. Bez kabátu nezasedejte k žádnému jídlu a k žádnému stolu, leč snad za zvláštních okolností, jako za velikého vedra a na venkově ke stolu rodinnému, kde činí tak všichni přítomní muži.
* K jídlu přicházíme vždy včas, v hodinu určenou.
* Kdo se holí, buď ke stolu oholen.
* U stolu seď každý zpříma. Tělem neopírej se o stůl, zvláště nikoliv lokty a nenakláněj se příliš nad talíř. Člověk, který jísti umí, bezděky drží se zpříma.
* Do ruky možno při jídle vzíti toliko chléb , suché bonbony, cukrovinky a ovoce, pokud není samo sebou vlhké a pokud dáváme je do úst celé. Chleba (housek, rohlíků) nikdy nekrájíme, nýbrž jen lámeme, a tu ulomíme jenom tolik, kolik chceme dáti do úst. Nesluší se hromaditi na stole kousků chleba, sestavovati z nich obrazce, drobiti chléb nebo dokonce žmoliti jej: házeti užmolenými kuličkami po stolovnících je bujnost velmi nevkusná a ovšem nepřípustná
* Sousta a příkrmu budiž vždy nemnoho; nepěkně se nese, nutno-li ústa pro velké sousto zeširoka otevírati. Nesmí ani vzniknout zdání, že jíme hltavě a hladově, či méně pěkně řečeno, že se cpeme.
* Vůbec hleď každý přizpůsobiti se domácnosti, ve které stoluješ.
(Jiří Stanislav Guth Jarkovský)

Lekce z dánské konverzace: U stolu

Situace I.
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(stilhed)**
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(stilhed)*
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(stilhed)*
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(stilhed)*
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(stilhed)*
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(stilhed)*
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(stilhed)*
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(Mette neví, že u jídla se nemluví)*
Mette: Hej, jeg hedder Mette. Hvad hedder du? *(stilhed)*

Situace II.
Naopak zapomětlivý dědeček je nucen mluvit s plnou pusou, to aby společnost v každém okamžiku viděla, co má na jazyku.
Dědeček: Vi vil gerne have... kartofler!**

Situace III.
Helmut: Hvordan smager?
Leif: Kartoflerne er kedelige.***
Helmut: Hvordan smager?
Helena: Kartoflerne er kedelige.
Helmut: Hvordan smager?
Michael: Kartoflerne er kedelige.
Helmut: Hvordan smager?
Mette: Kartoflerne er kedelige. Jeg hedder Mette. Hvad hedder du?
Helmut: Hvordan smager?
Helge: Kartoflerne er kedelige.
*(De har mange ting at snakke om)*****

* Ahoj, jmenuji se Mette. Jak se jmenuješ ty? *(ticho)* / ** Dali bychom si brambory! / *** Brambory nestojí za nic. / **** *(Mají spoustu témat k hovoru)*

Dětský koutek

a) nůž na grapefruit
b) nůž na máslo
c) nůž na ovoce
d) nůž na ryby
e) dezertní nůž
f) nůž velký masový

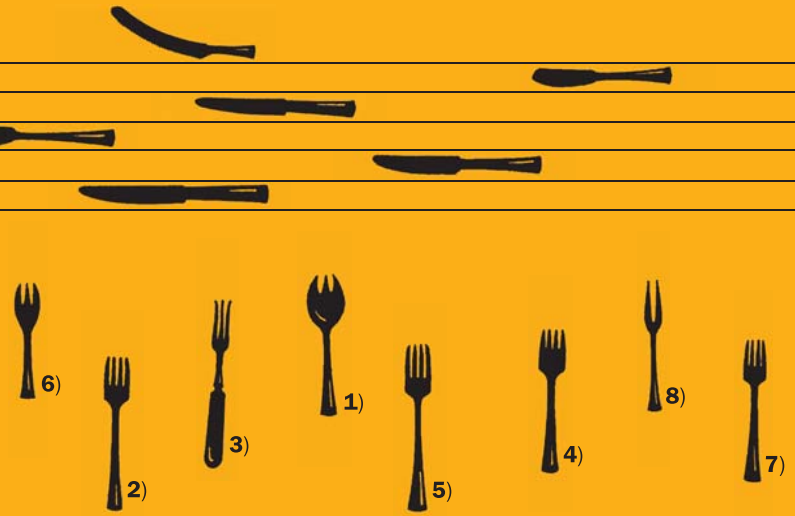

a) vidlička velká
b) dezertní vidlička
c) rybí vidlička
d) vidlička na ovoce
e) salátová vidlička
f) vidlička na hlemýždě
g) vidlička na ústřice
h) vidlička na fondue

řešení: vidlička velká (**5**), dezertní vidlička (**2**), rybí vidlička (**4**), vidlička na ovoce (**7**), salátová vidlička (**1**), vidlička na hlemýždě (**8**), vidlička na ústřice (**6**), vidlička na fondue (**3**)

— ilustrace slabikáře: první obrázek — honzík (13), druhý a třetí obrázek — darováno markétkou
— inspice **michal weber** / nápověda **jiřina čížková** / rekvizity **tereza dubová** / garderoba **lenka králová** /
vlásenky **michaela kadlecová** / světla **jiří kos** / zvuk **pavel johančík** / šéf výroby **jan říha** /
jevištní mistr **filip kapusta** / technika **ondřej vala, roman widenka**, **petr lacina**
— program vydala divadelní společnost petra bezruče, s. r. o., ke třetí premiéře sezóny 2010–2011 /
textová část programu **petr maška** / fotografie **petr hrubeš**, **tomáš ruta** /
grafický návrh plakátu a programu **kateřina wewiorová** / vytiskl proprint, s. r. o., český těšín
— divadlo petra bezruče provozuje divadelní společnost petra bezruče /
ředitel **jiří krejčí** / umělecký šéf **martin františák** / manažer **tomáš suchánek** /
tajemnice uměleckého provozu **johana dubová** / lektor dramaturgie **zuzana mildeová** /
divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města ostrava
— pro českou republiku autorská práva zastupuje aura-pont, veslařský ostrov 62, 147 00 praha 4
— uváděno se souhlasem agentury nordiska aps, kodaň, dánsko